

Nå tilhører Elisabeth den nye generasjon av afrikanere

Av
LENE LØKEN

— Jeg føler at dette er en tid full av utfordringer, en meget interessant epoke i Zimbabwes og Afrikas historie. Vi lever her og nå i det øyeblikk da historie skapes, det er ikke ofte du har den muligheten, sier Alec Smith tenksomt. Han er nettopp kommet hjem fra arbeidet og sitter med sin lille datter på fanget i sin og norskfødte Elisabeths forstadsvilla i Harare (Salisbury), hovedstaden i dette afrikanske landet som nå har hatt sin selvstendighet i et år.

Ute er det myk høstaften, inne ro og lett skumring, og det er vanskelig å forestille seg at dette landet inntil februar i fjor var i krig. Borgerkrig. På den ene siden sto Alecs far, tidligere statsminister Ian Smith, som den fremste representant for det hvite mindretallsstyret. På den annen side Patriotisk Front, geriljahærene til de svarte lederne Robert Mugabe og Joshua Nkomo. Selv har Alec siden 1974 arbeidet for forsoning, en linje som til slutt førte frem. Det ble fred, svart selvstendighet med Robert Mugabe som ny statsminister og håp om en fremtid der hvit og svart kan leve sammen i fred og fordragelighet.

— Det er skjedd en stor forandring i dette landet, en god forandring. Vi har fått en ikke-rasistisk, demokratisk stat. Kan vi nå vise verden at vi får dette samarbeidet mellom hvit og svart til å fungere, vil vi samtidig vise veien for Sør-Afrika, og det kan komme til å få den største betydning, sier Alec.

II

Norske Elisabeth møtte Alec fra Rhodesia på en MRA-konferanse i Geneve. Det førte henne til Harare, hovedstaden i det som nå er Zimbabwe og det førte henne til et liv der forsoning er nøkkelordet. Forsoning mellom svart og hvit i et land som nettopp har gjennomlevet syv års borgerkrig.

3

Elisabeth Smith føler seg nokså trygg på fremtiden der hun i dag står med sin lille datter på armen. — Jeg tror vi lærte noe vesentlig av krigen, sier hun.

«Vi har levet med privilegier i forhold til de svarte, men disse er vi nå villige til å gi opp»

Det er naturlig å snakke politikk i Zimbabwe, også når man sitter sammen en aftenstund. Det som har skjedd her de par siste årene og som ble stadfestet i den såkalte Lancaster House-avtalen som regulerte forholdet mellom svart og hvit og ga den tidligere britiske kolonien Rhodesia full selvstendighet, har gjort politikk til et hverdags-tema. Mens andre koloniland som fikk sin selvstendighet, har kastet de hvite koloniherrerne ute, tildels under store represalier, har Zimbabwes nye svarte regjering valgt sameksistensens vei. En vei som dette første frigjøringsåret har vist seg meget fruktbar, og som kan få den største betydning ikke bare for Zimbabwe selv, men også for flere av nabolandene i dette urolige hjørnet av Afrika. Blant annet for det rasistiske Sør-Afrika.

Og mye avhenger av Sør-Afrika som ikke bare er Zimbabwes nabo og viktigste handelspartner, men som også med sitt hvite mindretallsregime er en ueksplodert bombe som kan komme til å true det skjøre byggverk som vi kaller verdensfreden. Derfor er internasjonal storpolitikk nær og hverdagslig i dette hjørne av verden der fremtidens håp og morgendagens grunnlag heter fredelig

sameksistens mellom svart og hvit.

Hvite afrikanere

Alec og nå også Elisabeth hører til en ny generasjon i Afrika. De regner seg som hvite afrikanere og teller sine venner blant både svarte og hvite. De bor i en deilig villa i et strøk som tidligere var rent hvitt, men som nå er blandet. Hus ble plutselig billige i Zimbabwe da endel hvite umiddelbart etter den svarte maktovertagelsen begynte å flykte i panikk. Det gjorde at unge ektepar som Alec og Elisabeth var istand til å kjøpe seg hus de ellers ikke hadde hatt råd til og det gjorde også at de mer velsituerte blant de svarte som tidligere hadde vært utestengt fra hvite områder, begynte å kjøpe seg hus i disse områdene.

Kontrastene er ellers store i dette landet, der de hvite tradisjonelt har vært rike og de svarte fattige — for å si det litt forneklet. Og det er fortsatt langt igjen før disse kontrastene kan utviskes, men det er kommet en gryende forståelse blant unge mennesker for at en slik utvikling er nødvendig.

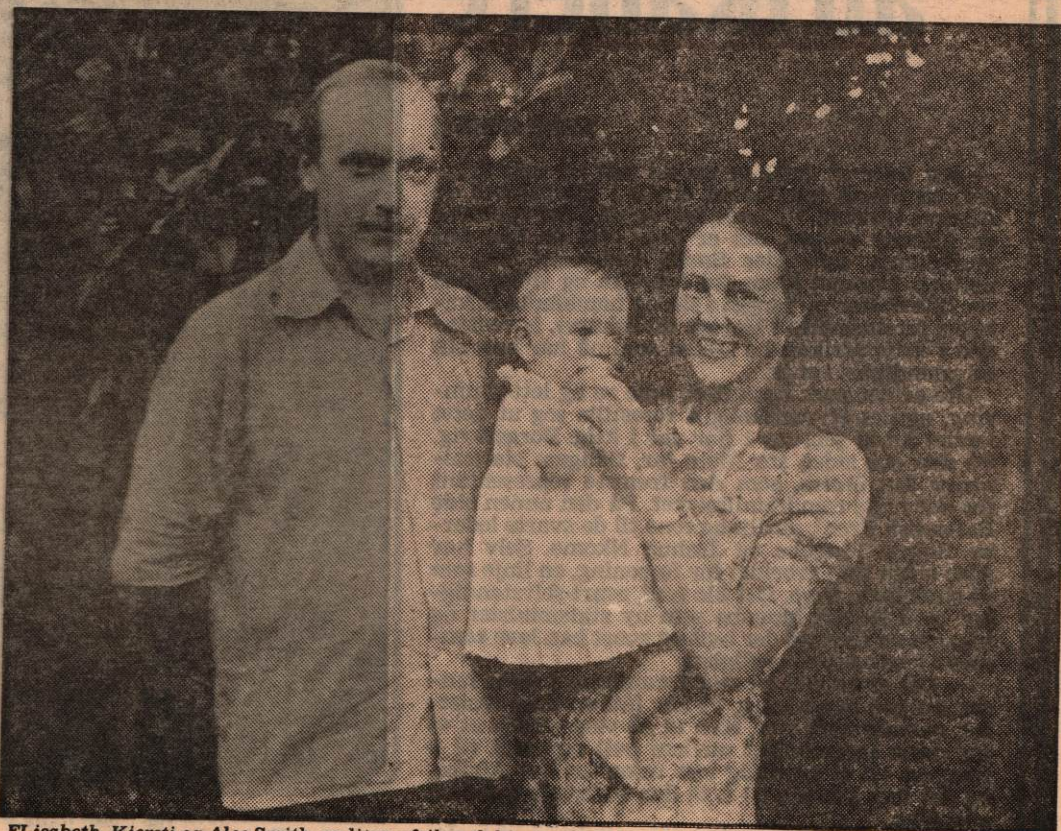
— Min generasjon er født her, og det samme er våre foreldre, sier Alex. — Vi føler at dette er vårt hjemland. Vi

har ikke noe annet. Vi er hvite afrikanere. Feilen er bare at vi har levet med privilegier i forhold til de svarte, men disse er vi nå villige til å gi opp. Vi er glad i vårt land,

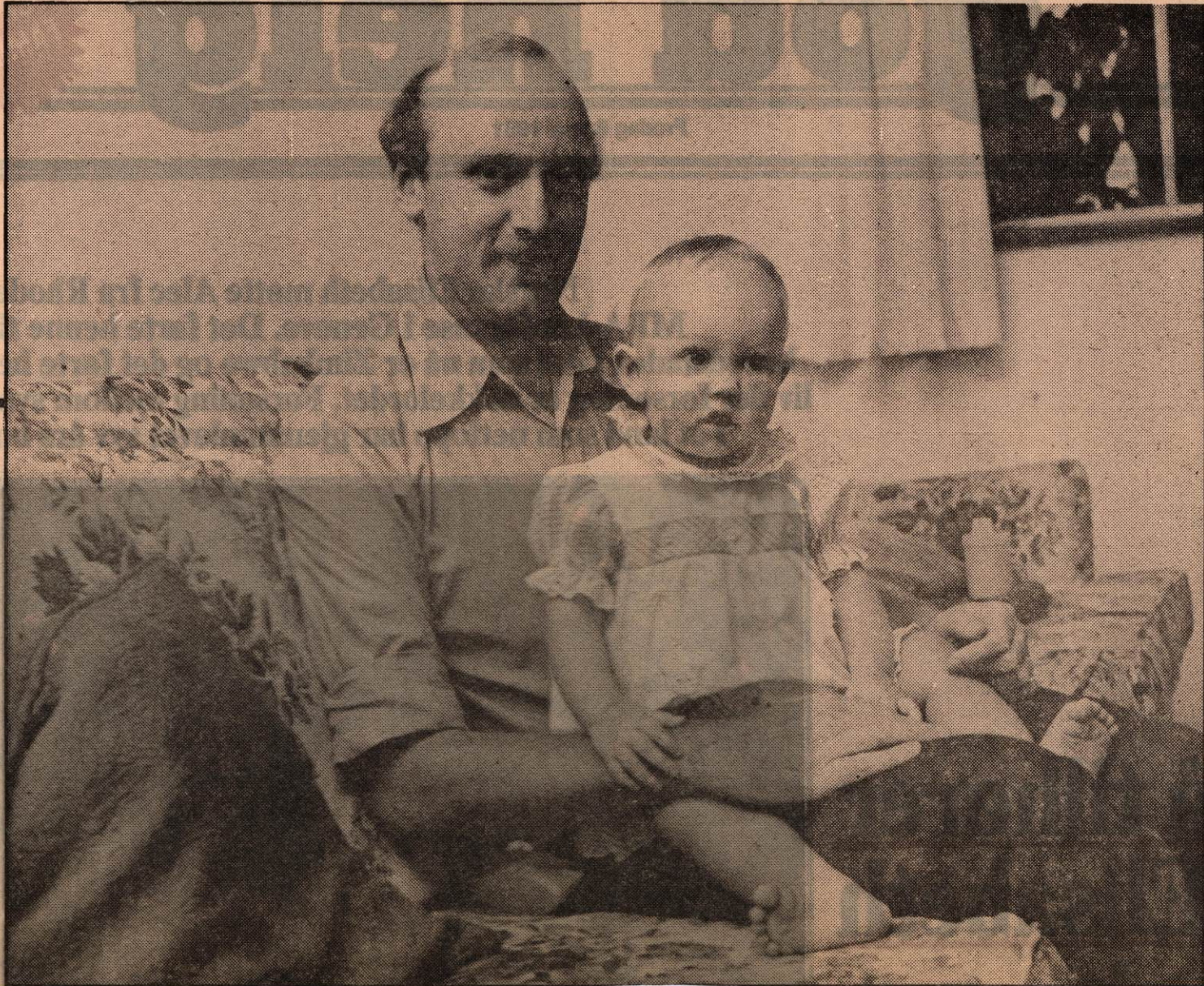
vi vil skape en fremtid her for oss og for våre barn, og det er mange av oss som tenker på denne måten.

Det var de eldre som startet krigen, men det var vi

unge som måtte føre den. På begge sider. Politikerne sa: Vi må kjempe. Hva de virkelig mente var: De unge må ut og kjempe. Jeg tror dette er en av grunnene til at de unge

ELisabeth, Kjersti og Alec Smith, en liten afrikansk kjernefamilie i et land der fremtiden avhenger av at svart og hvit kan lære seg å leve sammen i fred og fordragelighet.

Forts. fra
foregående side

— Det som skjer her i Zimbabwe får store konsekvenser for Sør-Afrika og derfor også for stabiliteten i denne del av Afrika. Derfor burde det være i verdens interesse å hjelpe oss, sier Alec Smith, sønn av tidligere statsminister Ian Smith.

IV

i dag er mer villige til å gi avkall på sine privilegier i glede over at krigen er slutt. Unge mennesker forandrer seg også lettere enn eldre, tilpasser seg raskere nye forhold. kanskje føler de også at de har mer å tape, sier Alec som har tro på at Zimbabwe også i fremtiden skal bli et godt land å bo i for det hvite mindretallet. Men på nye premisser. Og det er dette han taler så varmt for der han sitter med sin datter på fanget og snakker med en gjest fra sin kones hjemland.

Fra to verdensdeler

At Alec og Elisabeth Smith i dag sitter her i Harare med sin lille datter er i seg selv litt av en historie. Fra hver sin verdensdel er de kommet, i ulike miljøer er de vokst opp. Men de møttes og bestemte seg for å skape en fremtid sammen.

Elisabeth, født Knudsen, er fra Oslo. Etter artium bestemte hun seg for å reise ut med en gruppe ungdommer fra Moralsk Opprustning. To år reiste hun i Asia, ett i Europa før hun vendte hjem, tok ettårig sekretærskole og begynte å arbeide for MRA i Norge.

Alec Smith kom tidlig i opposisjon til sin far og det syn hans hvite mindretallsregjering sto for. Lenge søkte han ulike retninger, lette etter en måte å uttrykke sin protest på. Under studietiden i Sør-Afrika ble han venstreradikal student-leder, siden daværende Rhodesias første hippie og ungdomsopprører. Men så i 1972 ble han kristen.

I et annet lys

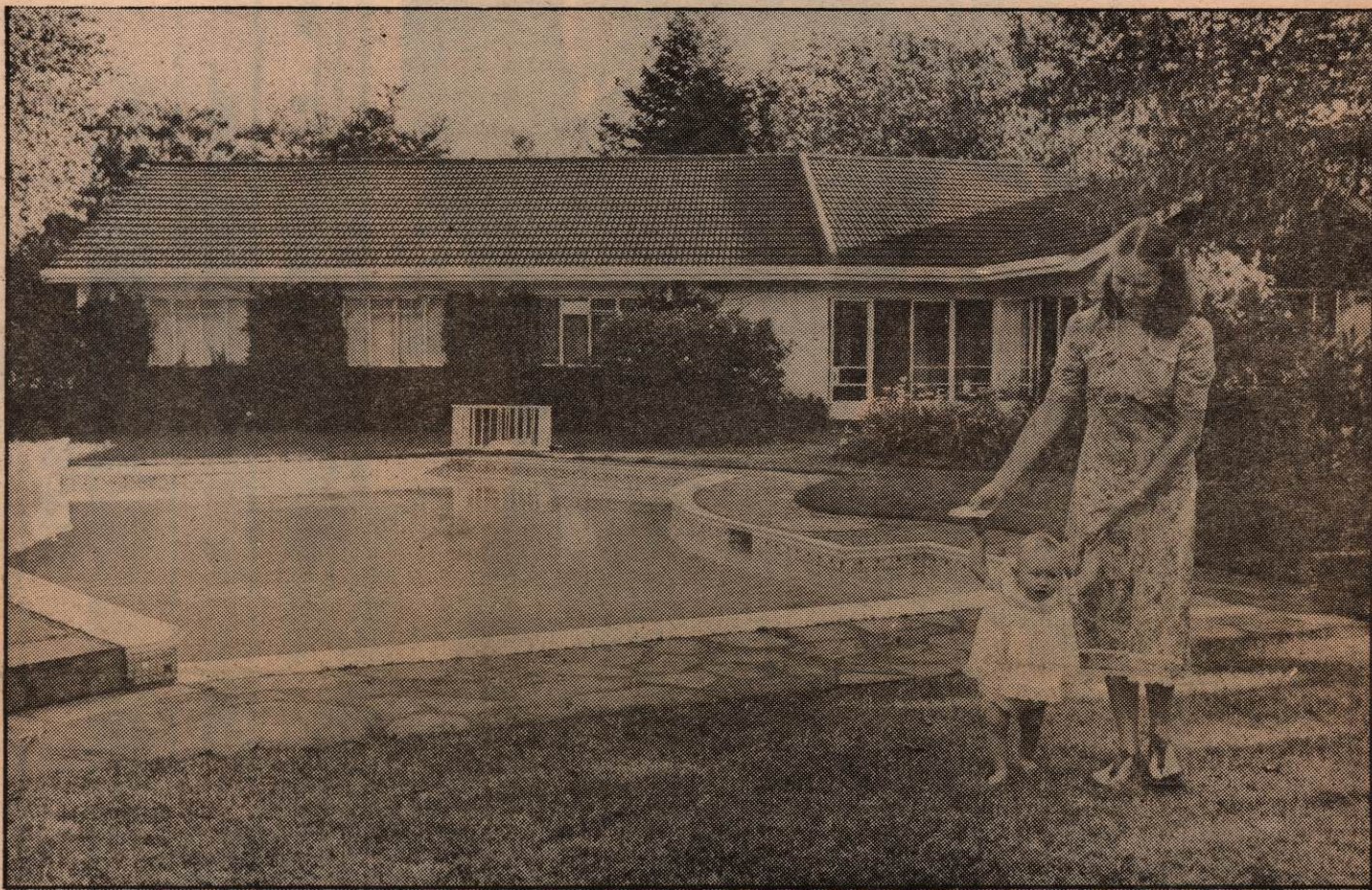
— Da ble jeg også mer oppmerksom på de sosiale forholdene her i landet. Jeg forsto bedre de problemer vi befant oss i og den vei vi hadde å gå. Jeg så plutselig alt i et annet lys og det ledet meg til å arbeide for forsoning. Jeg møtte mennesker som arbeidet for MRA og jeg så at deres kristendom betød noe i praksis. At deres arbeid for å bringe svarte og hvite sammen og deres kamp for bedre forståelse ga resultater.

Da jeg ble kristen var jeg i tvil om det var riktig av en kristen å involvere seg i politikk. Men da jeg fikk kontakt med MRA, fikk jeg visshet for at jeg skulle begynne å arbeide for forsoning, sier Alec.

I 1975 traff han norske Elisabeth på en MRA-konferanse i Geneve. Siden traff han henne igjen, først på en konferanse, så på en til. Dermed endte Elisabeth som husmor i Harare.

Hjemme overalt

— Var det vanskelig å ta en slik beslutning Elisabeth? Reise fra sitt eget land til en

Da de svarte i fjor overtok regjeringsmakten, flyktet endel hvite i panikk. Det gjorde at unge mennesker som Alec og Elisabeth og svarte som tidligere hadde vært utestengt fra disse områdene, kunne kjøpe seg hus de ellers ikke hadde hatt råd til.

helt annen verdensdel og til et land der det attpåtil var krig?

— Det er vel litt individuelt hvordan man reagerer på en slik avgjørelse. Men jeg hadde reist mye og visste at jeg følte meg hjemme overalt, og jeg fant snart ut at det er mange likhetspunkter mellom Zimbabwe og Norge. Mentaliteten er slett ikke ulik, sport og uteaktiviteter er for eksempel svært vanlig her som det er i Norge, og også her har man et stort land med nye plasser i forhold til innbyggertallet.

— Hvordan reagerer du på alt som er skjedd her?

— Jeg kom først da ting var iferd med å forandre seg, og kan derfor egentlig ikke uttale meg. Men jeg ser jo at det nå skjer store forandringer — mest til det positive, men noen ulemper følger også med. Alt skal skje så fort, det skaper endel problemer. Men man kan på den annen side godt forstå dem som er utålmodige.

Lærdom av krigen

— Var du redd for å være her under krigen?

— Jeg må innrømme at jeg ikke var helt glad da min mann like etter at vi hadde giftet oss ble innkalt til de stridende styrkene. Men jeg tror vi har lært noe vesentlig av krigen. Krigen gjorde nemlig at hver og en av oss ble avhengig av andre for

vårt eget liv. Det er lærerikt tror jeg, å bli kastet ut i en slik situasjon. Når alle er i samme båt, når alle må arbeide sammen for å nå et felles mål, får man andre verdinormer. Da ser man for eksempel at den ulærde kan ta like kloke avgjørelser som den høyt utdannede og at livets skole teller like mye som et universitet, sier Elisabeth.

Forsoning

Nå er krigen slutt og gjenoppbyggingens tid begynt. Men det kanskje vanskeligste spørsmål gjenstår: Forsoningen. Krigen har etterlatt arr ikke bare i landskap, men også i menneskesinn. Noe ikke minst Alec merker i sitt arbeid som feltprest. Landet har fortsatt to geriljahæren som skal integreres i den tidligere hvite hæren, og det skjer ikke uten problemer.

Det gjør heller ikke afrikaniseringen, den etter noens syn langsomme — etter andres syn for raske overføring av hvit makt og hvite stillinger til svarte. Men Robert Mugabes regjering har hittil vist stor klokskap i dette spørsmålet og den masseflukt av hvite som man lenge fryktet, har stanset.

Langtrekkende betydning

Allikevel gjenstår mange og vanskelige spørsmål på veien mot en fredelig sameksistens. Hvordan Zimbab-

we klarer å løse disse i den daglige, praktiske politikk, vil få betydning langt utenfor landets grenser.

— Hvis vi ikke lykkes med denne politikken, sier Alec, — vil det gi Sør-Afrika et godt påskudd til å beholde sitt hvite mindretallsstyre. Da kan de hvite bare vise til Zimbabwe og si: Se, hva som hendte der. Da de svarte overtok styret, ble det den rene elendighet.

Klarer vi derimot å nå det mål vår nye regjering har satt seg, går det bra med oss, vil presset på Sør-Afrika øke. Folk vil peke på Zimbabwe og si: Se, det fungerer i Zimbabwe, hvorfor skulle det ikke så gjøre det i Sør-Afrika?

En god utvikling i Zimbabwe vil gi de hvite i Sør-Afrika mot til å slippe de svarte til. De mangler det motet i dag. De frykter represalier. De ser hva som har skjedd i andre deler av Afrika, i Idi Amins Uganda, i Bokasas Sentralafrikanske keiserdømme. Derfor er de redde for å gi de svarte stemmerett, de trenger nytt mot.

Med makt?

— En løsning i Sør-Afrika kan komme med makt, sier Alec videre. Da vil den koste mange menneskeliv. Men den kan også komme ad fredelig vei hvis de hvite er villige til å vise at det kan skje. Og det er den vei også vi må forsette å gå. Jeg tror vi har en

god mulighet til å lykkes, men vi trenger verdens hjelp.

Kanskje kan man si det ikke er riktig av oss å kreve andres hjelp, at det er vårt eget problem å gjenoppbygge dette landet og lære oss å leve sammen svart og hvit. Men når vi allikevel ber om en slik hjelp, er det for det første fordi vi har hatt en lang og utmattende krig. Dernest fordi det vi oppnår vil få så store konsekvenser for Sør-Afrika og dermed for stabiliteten i denne del av verden. Det som skjer med oss, vil skje med Sør-Afrika, derfor mener jeg det er i verdens interesse å hjelpe oss, sier Alec.

En slik hjelp ar Zimbabwe bedt om — og fått. Gjennom en internasjonal giverkonferanse som ble holdt i slutten av mars er landet lovet et beløp tilsvarende 9,8 milliarder kroner til gjenoppbygging og utvikling. For selvom landet er rikt på ressurser, er det i øyeblikket utarmet, og i de svarte områdene på landsbygda lever folk på grensen av underernæring. Skoler, klinikker, veier og vanningsanlegg ble ødelagt under krigen og må gjenoppbygges. Utdanning og helsevesen etableres. Det er disse problemene generasjoner av både hvite og svarte må ta fatt på, og det er disse problemene også Alec og Elisabeth er opptatt av. Fordi det betyr deres og lille Kjerstis fremtid.